

HAPTONOMISCH **HC**ONTACT

Nr. 4 - 15^e jaargang - December 2004

Vijftien jaar tijdschrift Haptonomisch Contact

Re: Is er een haptonomie volgens Pietje Puk?

Verslag Colloquium Haptonomie Frankrijk

Vrouwenmantel – Dieuwke Talma

HAPTONOMIE BEHANDELBANKEN

Ontwikkeld in samenwerking met de haptonoom. **Compleet** geleverd met speciaal matras. De uitvoeringen zijn:

Standaard uitvoering,
2-dlg verstelbaar 80 cm breed

Art.nr. 1960 € 995.00

ELECTRO MEDICO

Electro Medico Nederland bv
Pr. Marijkestraat 4 - 8
2404 BC Alphen a/d Rijn
Tel. 0172 - 47 50 41
Fax 0172 - 49 17 28
E-mail: info@electromedico.nl

Vijftien jaar tijdschrift Haptonomisch Contact _____ Pagina 5

Redactioneel: Wim Laumans en Mia van Luttervelt

Colofon _____ Pagina 5

Van wie is de haptonomie? _____ Pagina 8

Marli Lindeboom

Re: Is er een haptonomie volgens Pietje Puk? _____ Pagina 11

Eveline Assies

Open brief aan Frans Veldman _____ Pagina 14

Docenten, directie en bestuur van de Academie voor Haptonomie te Doorn

Haptotherapie als ondersteuning bij de behandeling van kanker – een persoonlijke ervaring _____ Pagina 17

Tonny van Banning

Door affectiviteit naar autonomie tijdens zwangerschap en geboorte _____ Pagina 20

Monique Duran

Verslag Colloquium Haptonomie Frankrijk _____ Pagina 23

Mia van Luttervelt

Vrouwenmantel – Dieuwke Talma _____ Pagina 26

Boekbespreking door Harry van Nie

Ingezonden: Inzake de bevestigingsleer _____ Pagina 28

Dorus Gerritse

Nieuwe rubriek: Voor u gelezen _____ Pagina 29

Wim Laumans

Voor de mens in de praktijk

FysioLogic®

Wat LogicData onder de naam FysioLogic® ontwikkelde als software voor fysiotherapeuten, die behoefte hebben aan een soepel lopende administratie, is inmiddels uitgegroeid tot een **breed softwarepakket voor de gehele medische sector...**

... omdat

- LogicData in haar 25-jarig bestaan niet heeft stilgestaan.
- LogicData het belangrijk vindt, dat (para)medici hun tijd optimaal kunnen besteden aan hun kerntaken.
- LogicData het belangrijk vindt, dat (para)medici hun tijd en goede humeur niet moeten verliezen in een omslachtige en tijdrovende administratie.
- LogicData vindt, dat het niet moet uitmaken of een praktijk uit één of meerdere behandelaars bestaat.
- LogicData vindt, dat haar software ook zonder cursus toepasbaar moet zijn.

FysioLogic® is verkrijgbaar in twee versies:

- **FysioLogic® Basic** voor de eenvoudige praktijk.
- **FysioLogic® Plus** voor de grotere praktijk. FysioLogic Plus is ook interdisciplinair toepasbaar en daarmee bij uitstek geschikt voor groepspraktijken of medische centra en in een netwerk.

Vraag gratis en vrijblijvend een persoonlijk advies aan

LOGICDATA

ADVIESBURO - AUTOMATISERING

Hof van Hoornwijk

Laan van Zuid Hoorn 51, 2289 DC Rijswijk

Tel. 070 - 415 25 83

Fax. 070 - 415 51 19

www.logicdata.nl

info@logicdata.nl

Namens de redactie

Wim Laumans en Mia van Luttervelt

COLOFON

Uitgave

Stichting Haptonomisch Contact
KvK Utrecht 30181509
ISSN 0929-7723

Voorzitter Stichting

Paulien Pinksterboer, tel. 0251-210707
info@haptonomie-time-out.nl

Redactie

Wim Laumans, tel. 035 6561690
wim.laumans@freeler.nl
Mia van Luttervelt, tel. 070 3500019
mvanlutt@fysionet.nl

Redactieadres

d'Aumeriestraat 49
2586 XM Den Haag
mvanlutt@fysionet.nl

Abonnementen en advertenties

Van der Veer Media
Tel. 035 5254558
Fax 035 5254652
Mob. 06 53610773

Projectbegeleiding

Van der Veer Media,
Blaricum

Prijs

Euro 27,50 per jrg. voor 4 nrs.

Kopijsluiting

31 januari 2005

Kopij

Haptonomisch Contact verschijnt vier keer per jaar. Aan haptonomie gerelateerde artikelen, meningen, praktijkervaringen, informatie en nieuws kunt u sturen naar het redactieadres; indien mogelijk graag per e-mail.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit tijdschrift berust bij de redactie. Zij behoudt zich het recht voor om in overleg met betrokkene kopij in te korten of niet te plaatsen. De auteur blijft eindverantwoordelijk voor de inhoud van zijn/haar geschrift.

Losse nummers verkrijgbaar na overmaking van € 9 op bankrekeningnr. 64.20.94.594 t.n.v. Van der Veer Media, Blaricum. (Studenten)kortingen zijn onder bepaalde voorwaarden mogelijk.

© Alle rechten voorbehouden. Overname van artikelen alleen na schriftelijke toestemming. Bij plaatsing na toestemming van de redactie dient Haptonomisch Contact te allen tijde als bron vermeld te worden.

Vijftien jaar tijdschrift Haptonomisch Contact

In december 1989, in het eerste nummer van dit tijdschrift stond de zinsnede: “Wie weet wat het betekent om haptonomisch om te gaan met de vrijheid van meningsuiting mag het zeggen...” Daar is in vijftien jaar nog geen helder antwoord op gekomen. En nu is de cultuur in Nederland zo veranderd dat ook hier gebleken is dat het gebruik van het vrije woord je letterlijk de kop kan kosten. Ook in Nederland. Niet omdat we in een politieke dictatuur leven die het vrije woord niet toestaat. Maar omdat wij ook in Nederland in een tijdperk blijken te leven waarin een aantal mensen van mening is dat het is toegestaan individuen te vermoorden die hun vrijheid van meningsuiting gebruiken op een wijze die de moordenaars niet aanstaat. En waarin zij vinden dat het tevens is toegestaan onschuldige kinderen en volwassenen aan te vallen – al of niet met bomaanslagen of brandstichting - op grond van godsdienst, levensovertuiging of seksuele gerichtheid (homo’s). Het lijkt ons dat de wetenschap van de haptonomie naast de wetenschap van geweldloze communicatie in deze wereld hard nodig is. De tijd lijkt ook aangebroken dat de haptonomie nog meer dan voorheen zich niet alleen met het contact in de aanraking, maar vooral ook met het contact in de taal, in het vrije gesproken en geschreven woord zal moeten bezighouden, ook en misschien vooral in eigen kring. Verbeter de wereld en begin met jezelf. Vrijheid van meningsuiting wordt primair gedragen door moraliteit, de normen en waarden van bijvoorbeeld vrijheid, solidariteit en respect. Dit betekent dat onze uitingen dienen te getuigen van respect jegens andersdenkenden en begrensd worden door fatsoen en de verhoudingen tussen mensen. “Be careful lovers, one wrong word will cut deeper than a knife”. Ter inspiratie citeren wij Willem Pollman-Wardenier, oud-docente/staflid/rector van de Academie voor Haptonomie, uit haar artikel ‘Het Hoge Woord’, eveneens in het eerste nummer van dit tijdschrift:

“Voordat een Ierse Troubadour zingend en verhalend door het land mocht gaan, moest hij tien jaar studeren. Hij werd meestertverteller als hij de geschiedenis van de Ierse mensen in deels zelf gemaakte ballades ten gehore kon brengen. Mensen namen de tijd om naar hem te luisteren en wanneer ze zichzelf, of een gebeurtenis die indruk had gemaakt, in zijn ballades herkenden dan was het succes van de troubadour verzekerd.

Volgens een oud geschrift moest de troubadour:

zo wijs zijn als een slang

zo geweldloos als een duif

zo plooibaar als een wilg en

zo standvastig als een eik.

In deze eigenschappen die van de meestertverteller verwacht worden klinkt het respect door voor de mondelinge overlevering. De troubadour moest kwaliteit hebben, want hij bewaarde de geschiedenis, cultuur en traditie voor later. Hij verzamelde en gaf door en verbond mensen en landstroken met elkaar. De melodieën en teksten waren eenvoudig zodat ze ‘meegenomen’ konden worden naar huis, naar het werk, maar bovenal: ze konden worden doorverteld.

Vertellers hebben het langste leven, want ze zijn nooit klaar. De vertelling staat heel dicht bij het leven; staat altijd in relatie tot een gebeurtenis; de verteller geeft er zijn eigen kleur aan, hij accentueert, hij overdrijft, hij nuanceert, kortom hij verhaalt en dat verhaal is nooit af...”

Dit tijdschrift heeft in de vijftien jaar van haar bestaan veel meegemaakt. Redactieleden kwamen en gingen. Onze geliefde hoofdredacteur Ton Bergman stierf plotseling in 1997. De algemene Nederlandse Vereniging voor Haptonomie (NVH) werd opgeheven. Dankzij de inspanningen van een tiental vrijwilligers (IDHC) maakte het verenigingstijdschrift in 2002 een doorstart als zelfstandig, onafhankelijk, algemeen tijdschrift voor haptonomie, voor ieder die in haptonomie is geïnteresseerd. De eerste overlevingsfase is achter de rug. Het tijdschrift wordt gedragen door een (te) kleine kern van vier vrijwilligers met medewerking van de welwillende projectbegeleider Wim van der Veer.

Er zijn verheugende ontwikkelingen.

Geleidelijk aan is er sprake van herstel van het contact tussen ‘Haptonomie Nederland’ en Frans Veldman in Frankrijk. Op 1 en 2 september j.l. was er een Colloquium in Oms met 28 deelnemers uit Nederland. Een verslag hiervan door Mia van Luttervelt vindt u in dit nummer. Op 30 oktober j.l. werd door de VVH en deelnemers aan het Colloquium Oms een themadag georganiseerd waardoor ook de VVH participeert in een ontwikkeling waarbij het belang van de haptonomie belangrijker is dan welk groepsbelang ook.

Ook vindt u in dit lustrumnummer een ‘Open Brief’ van bestuur, directie en docenten van de Academie voor Haptonomie. Een zeer respectvolle brief die een voorbeeld is van het openhouden van de communicatie. Een communicatie die ruimte biedt aan verschillen van mening, waardoor een eigen

standpunt mogelijk wordt. Er komt weer een dialoog op gang, juist door en in dit tijdschrift. Er is contact met alle opleidingen, de VVH en de VHZB. Hopelijk leidt dat tot iets moois voor onze lezers en voor de auteurs zelf. Frans Veldman heeft zich bereid verklaard belangeloos, ja zelfs met een donatie wegens extra onkosten, de Nederlandse teksten van het Colloquium gratis beschikbaar te stellen aan de huidige en nieuwe abonnees van Haptonomisch Contact, ter gelegenheid van haar derde lustrum. Dit betekent dat nu alle geïnteresseerden in Nederland van deze teksten kennis kunnen nemen als lustrumpublicatie van de Stichting Haptonomisch Contact. Mogelijk zal dat voor sommigen de stap naar de Franstalige boeken vergemakkelijken.

Ook is Frans Veldman bereid met ieder die dat wil een dialoog aan te gaan en vragen te beantwoorden – via de redactie Grijp die kans. Inleveren tot half januari, publicatie in HC 2005-1, maart 2005.

Tenslotte ontving de redactie een aantal teksten als antwoord op de oproep in het vorige nummer. Wij publiceren ze met blijdschap en dankbaarheid, want samen met u wordt dit tijdschrift gemaakt en tot bloei gebracht.

Wij wensen u mooie feestdagen en een voorspoedig 2005.

Wim Laumans en Mia van Luttervelt

Van wie is de haptonomie?

Marli Lindeboom

Uit onvrede met het vak fysiotherapie met steeds meer technieken en geen scholing in het omgaan met mensen, kwam ik in 1979 naar een lezing en demonstratie over haptonomie door Frans Veldman. Wat hij vertelde weet ik niet meer, maar nog steeds weet ik heel goed wat hij liet zien. Dat raakte mij, het verwonderde me, en ik wist onmiddellijk dat dat was waar ik naar op zoek was, wat ik tot dan toe gemist had in mijn opleiding en werk als fysiotherapeute.

In 1981 begon ik aan de alfa-opleiding, destijds in Rotterdam. Het was het jaar, waarin de leiding net overgegaan was van Frans Veldman naar Anne-Jan van Minnen en Ted Troost. Wat mij als “kleutertje” bereikte was een gevoel dat het niet goed gegaan was tussen hen en dat verontrustte mij, en verwarde mij. Hoe kon er zoveel strijd komen over iets dat zo goed voelde? Ik had toen zelf nog niet door dat ik emotioneel zeer jong was, en dat ik vanuit de magische liefde van een jong kind, dat loyaal wil zijn, zich verbonden wil voelen, weer opnieuw in verwarring kwam, verdrietig en boos erover werd. Ik (her)kende ook het verschil niet, noch bij mezelf noch bij anderen, tussen egokwesties en de waarheid van de ziel, waar geen goed of fout bestaat, waar geen bewijzen is, waar verbondenheid altijd is, zonder dat je daar wat voor hoeft te doen, wat onze oorspronkelijke natuur is. En.....waar we naar op zoek zijn, toch? Niet meer met de magische liefde van een kind, maar met wetende liefde.

Als baby nemen we waar via onze ziel, maar onbewust. We zijn. Nog in verbinding, nog in symbiose (als het ons goed genoeg gegaan is). Na de geboorte is het zo belangrijk om even de ervaring te hebben van het uit de verbondenheid met onze moeder te zijn, geïnitieerd door onze vader, onze eerste kennismaking in dit nieuwe leven met existentiële eenzaamheid. Opdat het heel kleine kindje weet krijgt van op zichzelf teruggeworpen te zijn, en dit aan te kunnen. In dit korte moment. Voor onze groei, en ook later voor de groei van onze egostructuur, die we in het leven zo nodig hebben, is de veilige omhulling, de koestering, het opgevangen worden na pijn, zo noodzakelijk om zelfstandige volwassenen te kunnen worden met vertrouwen in onze eigenheid en ons vermogen verbondenheid te voelen en te weten.

Hoe goed gaat het dan een jong-volwassene als de ouders het kunnen zien in de eigenheid, de bijbehorende keuzes, ook als die voor ons als ouders moeilijk aan te zien zijn. Als je al weet dat het weer pijn gaat doen. Ook dan kunnen we er zijn om op te vangen, te troosten. Wat we doorgegeven hebben is het leven, wat onze kinderen ervan maken, er mee doen, is niet meer van ons. Wij kunnen alleen maar zeggen: onze zegen heb je, leef je leven op jouw manier. Wat dan rest is de wetenschap dat wij als ouders de levensstroom voor onze kinderen niet geblokkeerd hebben, toch?

Heb ik het goed begrepen dat haptonomie over leven gaat? Over Zijnskwaliteiten? En dat het het levenswerk is van Frans Veldman om woorden te hebben gegeven aan de fenomenologie van de tast? En daarmee aan onze groei? En dat hij steeds bezig gebleven is, en dat vast zal blijven doen, aan een studie van de Zijnskwaliteiten.

Ik hoop dat ik niet aanmatigend klink, ik voel oprecht een diep respect voor hem, zijn levenswerk, en ook voor zijn zorg, bezorgdheid, wat zijn “kinderen en kleinkinderen” ermee doen. Hoewel ik geen kleutertje meer ben, ben ik me zeer bewust dat ik geen volledig uitgegroeide haptotherapeute ben. Gelukkig is dit een boeiende ontwikkeling die alsmear doorgaat, en ook door zal blijven gaan. Inmiddels heb ik daar eindelijk (het heeft zeer lang geduurd) vertrouwen in ontwikkeld.

Het zou me goed doen als Frans tegen mij, ons zou kunnen zeggen, “Kinderen”, jullie hebben mijn zegen. Om jullie te ontwikkelen tot volwassen uitgegroeide haptotherapeuten. En jullie mogen dat doen op jullie eigen wijze. En als jullie behoefte hebben om wat te komen “halen”, dan zijn jullie welkom.

Ik zou dan graag tegen Frans Veldman zeggen (en dat doe ik bij deze, want zo voel ik dat): Ik eer je als de nestor, de bron van de haptonomie, en dat zal ik nooit vergeten. Dat zal ik altijd mee blijven dragen in mijn hart.

En nu durf ik te komen, ik durf er te zijn, mét mijn tekorten.

En het leven zal verder stromen, hoe dan ook.

Bob Boot
Haptonomie

Een kwestie van gevoel

In Haptonomie, een kwestie van gevoel, legt haptotherapeut Bob Boot de betekenis en het belang uit van aanraken en voelen.

Het eerste toegankelijke handboek voor patiënt en therapeut.

293 pagina's
verschijnt 15 april 2004 | €17,⁹⁵

WWW.ZELFHULPBOEKEN.NL

ROËL uw partner in verzekeringen

Haptotherapeuten Verzekeringspakket

Financieel Adviesbureau ROËL biedt voor haptotherapeuten de mogelijkheid verzekeringen te treffen met aantrekkelijke voordelen in de vorm van:

- collectiviteitskorting -
- uitgebreide specifiek op beroep afgestemde dekking -
- persoonlijke advisering -

PRAKTIJKPAKKET

- Aansprakelijkheid beroep
- Rechtsbijstand beroep
- Extra kosten / bedrijfsschade
- Inventaris

PRIVÉ-PAKKET

- Woonhuis
- Inboedel
- Auto
- Aansprakelijkheid privé
- Rechtsbijstand privé
- Doorlopende reis

INKOMEN EN ZORGPAKKET

- Pensioen
- Arbeidsongeschiktheid
- Ziektekosten
- Ongevallen

Financieel Adviesbureau ROËL

Antwoordnummer 358
3740 VB BAARN
telefoon 035 54 890 90
Fax 035 54 890 91

Is er een haptonomie volgens Pietje Puk?

Eveline Assies

In Haptonomisch Contact van september jl. werd ik aangespoord tot onderstaande reactie over “dé authentieke Haptonomie volgens Frans Veldman”, Pietje Puk of wie dan ook.

Het is nadrukkelijk niet mijn bedoeling om me af te zetten tegen Frans Veldman, en ik zal zijn naam in het stuk ook niet gebruiken. Wel wil ik graag benadrukken dat ik eigenlijk iedereen toevens zijn eigen authentieke ontwikkeling in te brengen in het uitvoeren van zijn beroep.

Hierbij mijn bijdrage aan het lustrumnummer van Haptonomisch contact:

Re: Is er een haptonomie volgens Pietje Puk?

Ja, natuurlijk! Tenminste, als er een Pietje Puk is die zich verdiept heeft in de kunst van het voelend luisteren door middel van aanraken en de nog grotere kunst van het voelend verstaan. Die zich vervolgens ontwikkeld en geschoold heeft in zijn verlangen om met deze kwaliteiten mensen te begeleiden, die op weg zijn naar de verbinding met zijn of haar authentieke zelf. En dit ook nog eens met een onbaatzuchtige liefde, vrij van oordelen in praktijk weet te brengen. Ja, dan is er in mijn ogen een haptonomie volgens Pietje Puk.

Lang geleden las ik als fysiotherapeut een artikel in een vakblad wat mij zeer aansprak en waar ik mij in herkende. Maar wat ik tot dan toe de normaalste zaak van de wereld vond.

Er werd verteld over een fysiotherapeut die zijn hand te luisteren legde op de rug van een cliënt. De therapeut was verrast door wat er onder zijn handen gebeurde, de cliënt kwam in beweging. Een emotionele beweging wel te verstaan, de cliënt was geraakt door de nabijheid en het echte contact van een medemens; zijn gevoel kreeg even de ruimte om van zich te doen spreken, hij mocht er zijn.....

Ik voelde me aangesproken, dit gebeurde mij in de praktijk immers ook dikwijls, en zo ontstond mijn motivatie en verlangen om iets meer van mijn voelende kwaliteiten in te leren zetten in een professionele begeleiding van cliënten. Ik volgde een scholing in de haptonomie in Doorn. Het had net zo goed een van de andere opleidingen geweest kunnen zijn. Wist ik veel, haptonomie was in mijn ogen een vak, zoals fysiotherapie ook een vak is. Een verdieping in je eigen therapeutische kwaliteiten en persoonlijke ontwikkeling. Dat er zoveel meningen, variaties, toevoegingen en/of afzettingen waren kon mij eigenlijk niet zoveel schelen. Het was echter wel voelbaar dat er verschillende ‘stromingen’ waren. “Logisch”, dacht ik, in een relatief jong beroep als haptonomie (-noom, -therapeut, of hoe je je ook noemen wilt). Natuurlijk heeft iedereen zijn eigen ideeën, achtergrond, wijsheden, inbreng enz, en we zijn in dit land gelukkig ook redelijk vrij om die in te zetten naar een hoger plan van ontwikkeling.

MET WELKE KLACHT GAAT UW PATIËNT SLAPEN?

HOOFDPIJN / STIJVE NEK

De spanning in de nekspieren kan door vaak verengend slaan van de klacht: slaapproefing en kunnen worden gezien bij slapen met hoofdpijn. Dit is de nek niet goed wordt ondersteund gedurende de slaap kan dan leiden tot pijn en stijfheid.

FIBROSIS

Bij fibrositis wordt vaak voorgevoeld door een droogte bij de slaap, waarbij kwamen optreden in de rug en of andere spieren.

ARMPIJN

Pijn, stijfheid en een tintelend gevoel in de armen wordt vooral veroorzaakt door een ontlasting van de nekspieren. Deze klachten ontstaan door een slechte slaapproefing, vooral als de patiënt niet op de juiste manier wordt ondersteund.

Voor meer informatie, kijk op:

www.tempur.nl of bel

gratis: ☎ 00800 235 83 678

HOOFDPIJN

Hoofdpijn kan optreden wanneer er een verkeerd slaapproefing is, vooral als de rug door de matras in een onnatuurlijke houding wordt gehouden.

LEGEN

Pijn in de heupen kan ontstaan door een verkeerd slaapproefing, vooral als de heupen niet goed worden ondersteund en als het oppervlak van het gewricht niet goed wordt ondersteund.

DIETETA

Hoofdpijn, die optreedt tijdens het slapen en de hoogte van de nek kan van de matras. Een onnatuurlijke houding kan ontstaan.

KNEPIJN

Bij kniepijn kan het gebeuren dat de kniepijn wordt veroorzaakt door een verkeerd slaapproefing, vooral als de kniepijn niet goed wordt ondersteund en als het oppervlak van het gewricht niet goed wordt ondersteund.

PROBLEEM MET DE BLOEDOMLOOP

Probleem met de bloedsomloop kan ontstaan door een verkeerd slaapproefing, vooral als de bloedsomloop niet goed wordt ondersteund en als het oppervlak van het gewricht niet goed wordt ondersteund.

HOOFDPIJN
STIJVE NEK

FIBROSIS

ARMPIJN

RUGPIJN

HEUPPIJN

ISCHIAS

KNEPIJN

PROBLEEM MET
DE BLOEDOMLOOP

Orthopedische hoofdkassens en drukverlagende matrassen.

Werkwijze aanbevolen door meer dan 30.000 medisch specialisten.

De TEMPUR® Matrassen en Hoofdkassens worden wereldwijd aanbevolen door meer dan 30.000 artsen, rheumatologen, fysiotherapeuten en osteopaten. Zij geloven niet alleen in de eigenschappen van het TEMPUR® materiaal om rug- en nekproblemen te verlichten en te voorkomen en in het feit dat de beste resultaten worden geboden voor een goede nachtrust.

Tempur. Changing the way
the world sleeps.

Deze Tempur matrassen en hoofdkassens worden wereldwijd aanbevolen door meer dan 30.000 artsen.

BON VOOR MEER INFORMATIE

Stuur mij gratis documentatie over het aanbod van TEMPUR® producten binnen de postbus.

Naam/Voornamewijze: _____, 31/1/14

Adres: _____

Postcode/plaats: _____

Tel./fax: _____

E-mail: _____

Duur: hier, duidelijk ingevuld, is ongebruikelijk omringd opzetten met:

Tempur (Internat. B.V.) Antwoordnummer 2470 6710 800 148

Totzendingen van het bezorgingspunt

Moet je je vasthouden aan een ‘grondlegger’ of mag je verder ontwikkelen?

Ook ik ken een rijk gevoelsleven, zo rijk zelfs dat woorden dikwijls bij lange na niet eens benaderen wat ik voel of zeggen wil. Gelukkig heb ik ook de gave van een paar helder voelende handen, ziende ogen, luisterende oren, gevoelige neus en verfijnde smaak, bovenop een zeer scherpe intuïtie en stille kennis. Mijn boerenverstand maakt dit alles tot een geheel waarmee ik kan relativeren en waarmee ik beseft dat we ‘slechts’ een onderdeel zijn van een groot, alles omvattend geheel.

Ik herken mij dus in het voelend kunnen luisteren, de diepere dimensie van onze aanrakende kwaliteiten. En soms denk ik: “Het woord Psycho-Tactiele therapie, de eerdere benaming voordat haptonomie een fenomeen werd, was voor mij makkelijker uit te leggen dan het woord haptonomie”.

“Je raakt aan en er gebeurt wat”, heb ik collegae Haptonomisch geschoolden wel eens luchtig horen zeggen, als antwoord op de vraag wat je nu eigenlijk doet in de haptonomie.

Dat wát er gebeurt, voltrekt zich vooral dáár waar geen woorden zitten. Dit voltrekt zich op weg naar de verbinding met het diepe stille weten in ons, de bron van inspiratie en je authentieke zelf, je creativiteit die het je mogelijk maakt om je leven op je eigen wijze te leven. De weg naar die bewustwording kent zijn weerstanden, gekwetsheden, littekens, verdriet, vreugde en alles wat je in je leven meemaakt en indruk heeft achtergelaten. Verwerkte en onverwerkte gebeurtenissen. Het heeft zijn eigen stille woordenschat, die ik zelf maar moeizaam en soms helemaal niet kan verbinden met de wetenschappelijke teksten en benadering van de haptonomie. Sterker nog, mijn dyslectische gave verhindert mij zelfs een voelend kunnen lezen van waarschijnlijk zeer diepgaande teksten. Voor mij is er geen ‘dé authentieke haptonomie’, wél een authentieke manier om van je leven een waardevol voelend bestaan te maken. Een bestaan dat er toe doet. Maakt dit mijn toepassing van de haptonomie minder authentiek? Integendeel, zou ik zeggen.

Open brief aan Frans Veldman

Docenten, directie en bestuur van de Academie voor Haptonomie te Doorn.

Geachte heer Veldman,

Aangezien u in uw artikel in Haptonomisch Contact 2004-1 duidelijke uitspraken doet die het beleid van de Academie voor Haptonomie betreffen, willen wij ook in dit blad reageren. Uw opmerkingen (be)treffen niet alleen de Academie, maar ook de haptonomie in Nederland, en daarmee ieder die zich in Nederland met hart en ziel heeft verdiept in en zich -al dan niet beroepsmatig- bezighoudt met de haptonomie. Ook voor hen achten wij het belangrijk dat zij de discussie die gaande is kunnen volgen. Een zich ontwikkelende theorie en de toepassingen daarvan, vraagt om regelmatige bezinning en een uitwisseling waarbij de discussie niet geschuwd wordt. Wij willen die graag aangaan en vervolgen, uitgaand van het nodige wederzijdse respect.

In de eerste plaats hebben we aan u als grondlegger te danken, dat wij de weg die u bent ingeslagen met de haptonomie in Nederland, kunnen vervolgen. Al zal die weg afbuigingen kennen waar u het niet mee eens bent, wij lezen met toenemende precisie uw standaardwerk, en verheugen ons er op dat u uw voortschrijdende inzichten op schrift stelt. Wij zien ook uit naar uw nieuwe boek, en hopen ten zeerste dat het in het Nederlands zal verschijnen. Tevens hopen we op een Engelse vertaling, zodat uw gedachtegoed ook buiten het Franse taalgebied internationaal te bestuderen zal zijn.

U spreekt in uw artikel over een “kennis- ervarings- en inzichtachterstand van ruim 25 jaar” waarvan u zegt dat die zich sinds uw vertrek naar Frankrijk heeft voltrokken. Uw zorg omtrent een kennisachterstand kunnen wij meevoelen. Ook de Academie voor Haptonomie is van mening dat aan professionalisering van het onderwijs in de haptonomie gewerkt moet worden. En dat het begrippenkader en de verdere -fenomenologisch wetenschappelijke- ontwikkeling van de haptonomie aandacht behoeft, wil er geen sprake zijn van uitholling en veroudering van begrippen van 25 jaar geleden, en van aanhaken bij allerlei vage therapiestromingen. Er is vanuit diezelfde zorg een theoriegroep sinds 2 jaar actief binnen de Academie. Het komende jaar zullen wij met theoretische verdieping verder gaan, door de impliciete -ervarings- kennis van docenten te expliciteren, te bundelen en beschrijven, en aan verdere theorieontwikkeling te werken. Ook zal de Academie haar bijdrage leveren aan de commissie Wetenschap en Onderzoek van de beroepsvereniging.

Tegelijkertijd hebben ook wij de afgelopen 25 jaar niet stilgestaan. Ervaring en inzicht is gegroeid in een docententeam, waarvan velen al tussen de 10 en 20 jaar verbonden zijn aan de Academie, en sommigen nog door u zijn opgeleid. Bovendien hebben er door de jaren heen nuanceringen in attitude en praktijkuitoefening, en methodiek van onderwijs plaatsgevonden. Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat we vanuit de wens tot meer professionalisering keuzes gemaakt hebben in het aanbod

van de Academie, dat sinds enkele jaren uit drie afdelingen bestaat:

1. de basisopleiding, die 2 jaar duurt en bedoeld is voor mensen met een HBO- of Mbo-opleiding en drie jaar werkervaring in gezondheidszorg, welzijn of onderwijs. Deze mensen passen de haptonomie in binnen hun eigen beroepsuitoefening. In uw brief spreekt u van 'haptomenen' in Nederland. Het is mogelijk dat mensen vanuit deze opleiding zich 'haptomenen' noemen. De opstelling van de Academie, die wij duidelijk uitdragen in het onderwijs, is dat 'haptomenen' geen beroep is, en die term dan ook niet gebruikt mag worden. Op hun getuigschrift bij afstuderen staat duidelijk vermeld dat het gaat om deskundigheidsbevordering in het eigen beroep. In die zin zijn we het met u eens, maar helaas mag iedereen zich juridisch gezien haptomenen noemen, dus daarin beperkt zich onze invloed.

2. de therapieopleiding, die 5 jaar duurt, waarvan een jaar praktijk en scriptie. Deze is bedoeld voor mensen die minimaal een Hbo-opleiding hebben in gezondheidszorg of welzijn, en leidt op voor een nieuw beroep: haptotherapeut. Sinds de beroepsvereniging bestaat, is 'haptotherapeut VVH' een beschermde titel. Dit biedt kwaliteitsgaranties voor cliënten en verwijzers. De vereniging kent een gedegen klachtprocedure. Wij weten dat u altijd hebt gevonden dat de haptonomie binnen het eigen beroep hoorde, en dat zowel een opleiding tot haptotherapeut als een beroepsvereniging voor deze mensen, niet deugde. Onze ervaring is, dat mensen met een basis in de gezondheidszorg of welzijn op minimaal Hbo-niveau, zeer goed op te leiden zijn in dit vak. En binnen dat gegeven is een beroepsvereniging met een beroepscode en klachtrecht, van het grootste belang. De haptotherapie in Nederland geniet brede erkenning en waardering. Het valt onder de vergoedingen van de meeste zorgverzekeraars. Haptotherapeuten krijgen verwijzingen van huisartsen, maatschappelijk werkenden, psychologen, psychotherapeuten, seksuologen, psychiaters, alsmede van revalidatieartsen, neurologen, internisten, gynaecologen. Ook werken zij in toenemende mate samen met deze disciplines in de gezondheidszorg. In de toekomst zullen meer ervaren psychologen, psychotherapeuten en psychiaters de haptonomie gaan integreren binnen hun eigen beroep. Dat zal niet alleen winst opleveren voor henzelf en hun beroepsvoering, maar ook voor het fenomenologisch wetenschappelijk gehalte van de haptonomie. We hebben voor hen een therapieopleiding ontwikkeld, die recht doet aan wat zij aan wetenschappelijke en therapeutische kennis, ervaring en inzicht al 'in huis hebben', en hen gericht invoert in het gedachte- en ervaringsgoed van de haptonomie.

Onder de therapieafdeling valt, hoewel het geen therapie betreft maar begeleiding, de tweejarige vervolgopleiding zwangerschapsbegeleiding. Deze opleiding is een vervolg op de basisopleiding, voor diegenen met een Hbo-niveau in gezondheidszorg of welzijn, en leidt op tot een zelfstandige praktijk als zwangerschapsbegeleider. Met groot enthousiasme hebben afgestudeerden van de opleiding een eigen beroepsvereniging opgericht.

De therapieopleiding en de opleiding zwangerschapsbegeleiding kennen beide een nascholingsaanbod. Opleidingen en nascholing ontwikkelen zich voortdurend, niet in het minst door de groeiende ervaring

als haptotherapeut en zwangerschapsbegeleider van de docenten. Zo is er een specialisatie kinderhaptotherapie, en is haptotherapie bij (echt)paren in ontwikkeling.

3. de afdeling diensten, waar naast de deskundigheidsbevordering van diegenen die de basisopleiding gevolgd hebben, een open aanbod plaatsvindt. Deze afdeling hebben we in het leven geroepen, vanuit de overtuiging dat de haptonomie van het gewone leven is, en dat het dus voor veel mensen mogelijk zou moeten zijn, ermee in aanraking te komen. Dat haptonomie niet alleen is voor diegenen die zwanger zijn, die zodanig in de problemen zijn dat ze therapie nodig hebben, die werk als therapeut ambiëren, of die de juiste vooropleiding hebben. De leergangen en cursussen of workshops die we in deze afdeling aanbieden, leiden geen van alle op tot een beroep. Ze bieden persoonlijke ontwikkeling, zoals in een leergang 'stem en haptonomie', of een workshop 'de man ontdekt', of een verdieping in het eigen beroep. Het kan daarbij gaan om mensen uit het bedrijfsleven, managers, communicatieadviseurs. Maar ook sportmassieurs zullen baat hebben bij het bewust worden wat er met henzelf en met de ander gebeurt bij hun beroepsuitoefening. En u heeft gelijk: natuurlijk is het vreselijk als er 'haptonomische sportmassage' zou gaan ontstaan. Daar moeten we aan doen wat we kunnen. Maar tegelijkertijd willen we het 'goed van de haptonomie' niet voor professionals reserveren. Zo is het denkbaar dat in deze afdeling een cursus 'omgaan met je kind' voor ouders wordt ontwikkeld, of een cursus voor mantelzorgers. Het zal daarbij altijd gaan om de affectiviteit.

En, last but not least, biedt de Academie nog altijd de opleiding Tillen en verplaatsen op haptonomische grondslag, voor mensen met minimaal een Mbo-opleiding in gezondheidszorg, welzijn of onderwijs, gericht op eigen vaardigheid en overdracht.

Zover de ontwikkelingen binnen de Academie voor Haptonomie.

Wij hopen zeer op een voortgaande uitwisseling van inzichten. Hiervoor zou u wellicht iets af kunnen doen aan het "geregistreerd intellectueel eigendom", zoals u dat verwoordt in uw artikel in HC 2004.1 (pag. 21). Schrijven over de haptonomie zonder zich met de grondlegger te verstaan, zou in uw ogen ten enen male onethisch zijn. Hierin verschillen wij met u van mening. Door uw inzichten aan de wereld prijs te geven, staan ze bloot aan verandering, doordat anderen hun inzichten eraan toevoegen. Wellicht is dat het drama van de wetenschapper. Discussie over het verkeerd begrijpen van uw inzichten is wat ons betreft wel vruchtbaar, waarschuwingen over het inslaan van een andere koers zijn ook welkom, en wij zouden het zeer op prijs stellen om vanuit onze inzichten op u te kunnen blijven reageren, zodat de haptonomie zich in theorie en praktijk in alle openheid verder kan ontwikkelen.

Met de beste wensen aan u,

Docenten, directie en bestuur van de Academie voor Haptonomie te Doorn.

Oktober 2004

Haptotherapie als ondersteuning bij de behandeling van kanker

Tonny van Banning

Haptotherapie als ondersteuning bij de behandeling van kanker

Een persoonlijk ervaring.

Als ervaringsdeskundige en haptotherapeut wil ik graag met collega's delen wat voor mij de ondersteuning van collega's en intervisiegenoten heeft betekend, tijdens de behandeling van borstkanker. Toen er bij mij anderhalf jaar geleden borstkanker werd gediagnosticeerd, was ik nog nooit geopereerd of door een specialist behandeld. In 10 maanden tijd werd ik 3 keer geopereerd (tumor verwijderen, okseluitruiming, en tot slot borstamputatie). Daarna volgden zes middelzware chemokuren (1keer per 3 weken infuus). En tot slot 25 bestralingen (zes gebieden per keer).

De tumor zat er waarschijnlijk al 5 jaar, ik had hem zelf niet gevoeld. Elke vorm van vertrouwen in mijn lijf was weg.

Opnieuw vriendjes worden met mijn lijf na de operaties was al een hele klus. De echte behandeling moest voor mijn gevoel toen nog beginnen.

Iedere keer als ik geopereerd was en ook tijdens de verder behandelingen, stonden collega's voor me klaar om me weer terug te hijsen in mijn lijf. Het vele aanraken en zo kunnen ervaren wat de gevolgen van behandelingen op gevoelsniveau betekenden, zorgden ervoor dat ik kon vragen wat ik nodig had. Verdriet, boosheid en angst wisselden elkaar af. Maar konden wel door het te delen en te voelen in het rechtstreekse contact van de aanraking een plek krijgen. Ik hoefde mezelf niet af te sluiten, en kon de pijn en het verdriet voelen. Alles bij elkaar was het veel. Dat zorgde ervoor dat het moeilijk was om een goede maatvoering te vinden.

Zeker het ervaren van wat de chemostoffen met me deden was heel moeilijk toe te laten. Ik voelde me vervreemd van mezelf, de chemo zat in alle cellen van mijn lijf. Ik voelde me zo wezenloos alsof ik mijn ziel kwijt was. Ik woonde in een lijf dat niet meer van mij was.

Gelukkig stond er iedere keer als ik een nieuwe kuur gekregen had een collega klaar om me weer te laten 'inhuizen'. En dat hielp om weer langzaam terug te keren in dat vreemde lijf. Hoe direct de aanraking op een onbehaard hoofd binnenkomt, heb ik van tevoren nooit kunnen vermoeden.

Tijdens het bestralen voelde ik me heel eenzaam terwijl ik op dat smalle tafeltje lag. Ik mocht niet bewegen, bewegingen zouden de instelling van de gigantische apparatuur verstoren waarmee de röntgenlaboranten bezig waren. Ik voelde me onderdeel van het apparaat worden, en had het

gevoel dat ze mij niet als mens zagen liggen. Ik kreeg allerlei lichamelijke klachten buiten het bestralingsgebied. Na vijf bestralingen vroeg ik een collega mee, en vroeg haar mij te observeren. Ze mocht mee bij het instellen van de bestralingsgebieden, tijdens het bestralen zelf was ik alleen en werd door een camera in de gaten gehouden. We kwamen samen tot de conclusie dat ik tijdens het bestralen uit m'n lijf floepte. Vanaf dat moment ging er elke dag iemand met me mee, die tussen de bestralingen door steeds mijn onderbenen en voeten aanraakte. Daardoor kon ik blijven voelen en waren de bestralingen te dragen.

Ik heb veel moeite moeten doen om de radiotherapeut duidelijk te maken dat ik iemand nodig had die me aanraakte. Zoiets had ze nog nooit meegemaakt.

Bij de laatste bestraling zei de röntgenlaborant tegen mijn collega 'ik ben blij dat u voor de patiënt zorgt, dan kunnen wij ons op de apparatuur concentreren'.

Nadat de behandelingen klaar waren, kon ik gaan verwerken wat me overkomen was, en me realiseren hoeveel kou mijn lijf uit moest. Ik kon het verdriet toelaten en me realiseren hoe andere mensen schrikken als ze horen dat je kanker hebt. Ik ontdekte dat je als kankerpatiënt andere mensen confronteert met hun eigen sterfelijkheid. Dankzij het voelen en aanraken lukte het me om dat soort dingen bij de ander te laten, en mijn keuzes te maken in de contacten met anderen waarbij niet iedereen even tactisch reageert. Het lukte me grenzen aan te geven van wat bij mijn eigen sores hoorde en wat niet.

De steun van mijn collega's ontlastte ook mijn partner, zo kon hij zich ook meer op onze kinderen richten omdat hij zijn zorg voor mij gedeeld wist.

In die behandelperiode heb ik me uiterst kwetsbaar gevoeld, en gemerkt dat die kwetsbaarheid er ook voor zorgde dat ik heel dicht bij anderen kon komen. Dat delen van elkaars kwetsbaarheid heeft voor een aantal mooie en intieme momenten gezorgd. Door de haptonomische aanraking heb ik me met mezelf en anderen heel intens verbonden gevoeld. Ik kon beter voor mezelf opkomen tijdens de ziekenhuisperiode en de behandelende artsen beter zeggen wat ik nodig had en ook als ik me niet goed behandeld voelde.

Bovendien moest ik een aantal beslissingen nemen over wel of niet behandelen en de consequenties daarvan voor de kwaliteit van mijn leven na die behandelingen. Artsen kijken veelal alleen naar de slagingspercentages van behandelingen en niet naar de kwaliteit van leven daarna. De gesprekken met collega's hebben me geholpen bij het nemen van die beslissingen. Zij konden me de goede vragen stellen waardoor ik kon blijven voelen naast alle denkwerk. Ik wist voor deze ziekteperiode gelukkig al wat voelen was. Dat zorgde ervoor dat ik meestal goed op tijd kon aangeven wat ik nodig had om deze crisistijd te doorstaan en verder te leven. Ik raakte niet vervreemd van mijn lijf en mijn gevoelens en zakte niet weg in een depressie. Daardoor lukte het me ook, open te zijn over wat me overkomen was, voor de mensen die dat horen wilden.

Het horen dat je kanker hebt is schokkend. De behandeling ondergaan nog schokkender. Ik heb

ervaren hoe sterk je in je schoenen moet staan in een tijd dat je o zo kwetsbaar bent.

Ik wens andere mensen die iets dergelijks overkomt de intense steun toe die ik tijdens dat proces ervaren heb. Ik hoop dat veel van jullie daarin iets voor andere kankerpatiënten kunnen betekenen.

Special van Frans Veldman

Deze special kost als los nummer € 6,50 (incl. verzendkosten).

**Bent u abonnee of wordt u abonnee dan ontvangt u
deze Special éénmalig geheel gratis.**

**Opgave als abonnee en extra bestellingen kunt u richten aan:
vanderveer.media@hetnet.nl**

Het abonnementsgeld voor dit kwartaalblad is € 27,50 per jaar.

Door affectiviteit naar autonomie tijdens zwangerschap en geboorte

Monique Duran

Monique Duran is vroedvrouw op haptonomische basis, coach en docente.

Werkzaam binnen Optimum.

Voor meer informatie zie www.opti-mum.nl

Recht op een gezond kind en pijnloos bevallen.

Baringspijn en baringszorgen zijn van alle tijden. De medische wetenschap heeft enorm veel bijgedragen aan het veiliger maken van zwangerschap en geboorte voor moeder en kind in de westerse samenleving. Tegelijkertijd is gezondheid bijna een cultus geworden. Er is grote angst voor een afwijkend kind en pijn wordt afgewezen. Waar vroeger pijn, afwijkingen en dood aanvaard werden als horend bij het geboorteproces, willen mensen zich nu steeds meer indekken tegen alle risico's en pijn. Het geloof in een maakbare mens wordt steeds groter. Het gevolg is een enorme medicalisering van de geboorte. Niet alleen is het percentage ziekenhuisbevallingen enorm gestegen, maar ook het aantal ingrepen zoals inleidingen van de baring, kunstverlossingen en sectio caesarea's (keizersneden) stijgt jaarlijks. Het aantal keizersneden is de laatste 20 jaar verdrievoudigd, zonder dat dit heeft geleid tot een vergroting van de veiligheid van moeder en kind tijdens de geboorte.

Waar voorheen de deskundige gynaecoloog een bepalende rol had in de beslissing tot een medische interventie, is meer en meer de cliënt bepalend in de keuze voor een interventie als een inleiding of een keizersnede, zoals bij de stuitgeboorte. Uit angst voor rechtsvervolgning en schadeclaims van de mondige cliënt wordt de verloskunde steeds defensiever.

Bevallen is vaak een lijdzaam en passief gebeuren

De invloed van de cliënt op de plaats en het proces van de geboorte wordt steeds groter. Het is mijns inziens een goede ontwikkeling dat het paternalisme van weleer doorbroken wordt. De werkers in de gezondheidszorg bepaalden wat goed was voor de cliënt en hoe er met hem werd omgegaan. De winst blijft echter uit als de cliënt omgekeerd de medici gaat bevoogden. De deskundigheid van artsen en vroedvrouwen wordt steeds minder aanvaard. Met behulp van internet en het eigen netwerk komt de cliënt met ideeën, wensen en eisen die de relatie medicus- cliënt onder druk kunnen zetten. Wat is er een winst te behalen als de deskundigheid van beiden gecombineerd zou worden. Want deskundig zijn ze allebei! Ieder op zijn eigen terrein. De zwangere c.q. barende kan bij uitstek aangeven wat zij nodig heeft. Zij geeft signalen die, indien gehonoreerd, het baringsproces enorm kunnen bevorderen. Het probleem is echter dat veel signalen niet opgevangen en herkend worden en de vrouw door de toenemende medicalisatie meer en meer vervreemdt van haar eigen lichaam en haar mogelijkheden. Ieder geboorteproces is uniek en bij iedere geboorte staat de geboorte van dit kind uit deze moeder

centraal. De haptonomie heeft mij geleerd dat het driemanschap: vader-moeder-kind van cruciaal belang is voor het verloop ervan. Wanneer de professionele zorgverleners dit driemanschap respecteren betekent dat recht doen aan zowel de vader, de moeder als het kind. Het kan een heel actieve en bepalende rol spelen, als daar ruimte voor is en er een appèl op wordt gedaan. Door eerder genoemde vervreemding en de bevoogding van de (medische) zorgverleners wordt juist geen appèl gedaan op de autonomie van de vrouw, laat staan op die van het kind en de vader. Het gevolg is een passieve, lijdzame rol voor alle drie. Dit brengt angst, pijn en een zich willen overgeven aan de deskundigen met zich mee, terwijl tegelijkertijd de deskundige wordt geprest om te interveniëren. (zie boven)

Het werken op haptonomische basis heeft mij geleerd dat dit proces volledig omkeerbaar is.

De geboorte is een proces, waarbij zowel vader, moeder als kind een actieve rol spelen.

Zodra de zwangere c.q. barende bevestigd wordt in haar zijn doordat ze affectief benaderd wordt, ontstaat er een autonomie die haar in staat stelt in haar basis te zijn. Dat betekent dat ze emotioneel zowel bij zichzelf als bij haar kind kan zijn. Dit impliceert dat de pijn van de weeën aanvaardbaar is, angst verdwijnt en de signalen van het eigen lichaam en eventueel van het kind kunnen worden opgevangen, waardoor adequaat gereageerd kan worden. De vader heeft een belangrijke rol in het ondersteunen van dit proces.

Een voorbeeld is het positioneren van het kind aan het begin van de ontsluitingsfase, waardoor het bekken van de moeder gevitalseerd wordt, het kind uitgenodigd wordt de optimale positie voor de geboorte in te nemen en de weeën adequater hun werk kunnen doen.

Dan zijn medische interventies als bijstimulaties, kunstverlossingen en sectio caesarea's veel minder frequent nodig.

Wanneer de ouders een prenatale haptonomische ouders- en kindbegeleiding hebben ontvangen zullen zij voorbereid zijn om elkaar in dit proces actief te steunen en eventuele interventies toe te passen. Heel vaak echter ontbreekt de ondersteuning bij de medische zorgverleners, zodat de ruimte hiervoor niet gevoeld en of gecreëerd wordt. Daarnaast zet het medisch technisch handelen aan tot aanpassing en lijdzzaamheid. Gelukkig zijn er ook situaties waarin het ouderpaar respect afdwingt met hun samenzijn en manier van omgaan met het geboorteprocess. In die gevallen ontstaat er als vanzelf ruimte voor hen en blijven de zorgverleners op gepaste afstand. Voor niet-haptonomisch begeleide paren is het nog veel moeilijker. De objectiverende benadering in onze gezondheidszorg werkt contact met je basis juist volledig tegen.

Basaal in dit proces is dat iedere vrouw intuïtief weet hoe ze moet baren en daar normaal gesproken de kracht voor heeft. Niet haar hoofd, maar haar second brain (de Thymos, door F. Veldman beschreven als de bezieldde lichamelijkeheid) geeft leiding aan dit proces. Zodra zij bepaald wordt bij haar basis en haar kind zal zij van dit weten gebruik kunnen maken, zal zij vertrouwen hebben. Hoe werkt die affectieve bevestiging? Een affectieve begeleiding door haar partner en de zorgverleners die haar omringen zal de vrouw versterken in haar gevoel en kunnen leiden tot koinesthesie (een zich compleet voelen). Om te kunnen baren zal een vrouw haar kind de ruimte moeten geven. Haar bekken moet daartoe vitaal zijn, van gevoel doorstraald, waarmee ze haar kind kan uitnodigen zichzelf geboren te laten worden. Elk objectiverend handelen en bepalen bij haar cognitie zal dit proces frustreren en afbreuk doen aan de

lichaamsbeleving en daarmee het zelfvertrouwen van de vrouw en moeder.

Zo zal iedere ervaring van autonomie een positief effect hebben op het welbevinden en het zelfvertrouwen van de vrouw, de man en het kind. Een enorme stimulans voor jonge ouders om op hun eigen gevoel te vertrouwen.

Evidence based handelen.

Er zal nog veel onderzoek nodig zijn om deze stelling te bewijzen. De afgelopen 25 jaar wordt een steeds groter belang gehecht aan evidence based werken. Het is van groot belang voor een verdere professionalisering van de verloskunde en een nog verder terugdringen van de risico's voor moeder en kind tijdens zwangerschap en geboorte, dat resultaten van het handelen getoetst en vastgelegd worden. Helaas wordt veel sneller onderzoek gedaan naar makkelijk te meten items, dan naar begrippen als autonomie en affectiviteit.

Ik zou een oproep willen doen aan de werkenden met haptonomie om zorg te dragen voor wetenschappelijke studies om dit ervaringsweten om te kunnen zetten in een geaccepteerd evidence based weten, zodat (medische) zorgverleners de autonomie van de barenden accepteren en stimuleren en het baringsproces medisch en emotioneel veilig kan blijven verlopen.

Verslag colloquium haptonomie Frankrijk

Mia van Luttermvelt

Op 1 en 2 september j.l. werd een Colloquium Haptonomie gehouden bij Frans Veldman te Oms, Frankrijk. De 28 deelnemers hadden zich aangemeld via een uitnodiging in Haptonomisch Contact bij organisator Wim Laumans en waren persoonlijk door Frans Veldman geselecteerd. Het Colloquium werd speciaal voor deze geheel Nederlandse groep gehouden met als voertaal Nederlands. Frans Veldman beoogde met dit Colloquium een groep haptonomisch geschoolde Nederlanders in te lichten over een aantal ontwikkelingen in de haptonomie die hadden plaatsgevonden sinds zijn vertrek uit Nederland begin jaren tachtig. Bovenal hoopte hij een aantal fouten te corrigeren en misverstanden uit de weg te ruimen, zodat in Nederland zijn levenswerk beter zou kunnen worden overgedragen. Hij was zich daarbij welbewust van het feit dat zijn beide Franstalige boeken voor de meeste Nederlanders helaas moeilijk toegankelijk zijn. Een Nederlandse vertaling is voorlopig nog niet in zicht.

In het Centre International de Recherche et de Développement de l'Haptonomie (C.I.R.D.H.) worden ook cursussen haptonomie gegeven en internationale bijeenkomsten gehouden in het Frans, Duits, Engels en Spaans. Volgens Frans zijn hun cursisten voor 80% artsen, gynaecologen, psychiaters, vroedvrouwen en psychologen. Dit is tegenstelling tot Nederland waar 80% fysiotherapeut is. Oms is een pieklein dorpje vlakbij het kunstenaarsplaatsje Céret in Frans Catalanië, bij de Spaanse grens en niet ver van de Middellandse Zee. De meeste deelnemers arriveerden per vliegtuig (goedkoop) via Spanje, logeerden in hotels in Céret en sommigen in appartementen in of vlakbij Oms. Met veelal gehuurde auto's reden wij 's morgens in een kwartiertje vanuit het dal de heuvels in naar het hoger gelegen woonhuis annex internationaal onderzoeks- en opleidingscentrum van Frans Veldman en AnneMarie Polen, vanwaar je een prachtig uitzicht hebt over het dal met daarin Céret en heel in de verte de autoweg en de Spaanse grens. Het huis en de tuin zijn als juweeltjes van liefdevolle zorg en bewatering gecreëerd in het lage, droge struikgewas van Zuid-Frankrijk. In de pauzes was het daar zeer aangenaam toeven. De meegebrachte lunches konden buiten onder wijde parasols aan grote tafels worden genuttigd, sommigen deden een dutje onder een boom of maakten een wandelingetje in de tuin of omgeving. 's Avonds werd er in Céret in kleine of grotere groepjes buiten gegeten op terrasjes, gedronken, gelachen en vooral véél gepraat, tot in de late uurtjes. Zo ontstond in enkele dagen een min of meer hechte groep mensen die je na het Colloquium overal tegenkwam in het oude stadje, in winkels, op terrasjes en in galeries en musea. Wij genoten o.a. van een mooie tentoonstelling met schilderijen, aardewerk en theaterkledingproducties van Picasso, die in Céret gewerkt blijkt te hebben, en kregen een voorproefje van het komende grote muziekfestival. Kortom, het was een plek om naar terug te keren...

Het Colloquium zelf duurde twee dagen van 's morgens tien tot 's middags vijf uur, met twee uur lunchpauze. De nu 83-jarige Frans Veldman was daarbij vitaal en actief voortdurend in touw, met

colleges, vragen beantwoorden, film met commentaar, dia's en praktijkdemonstraties, daarin op vaak humoristische wijze geassisteerd door AnneMarie van Polen, directrice van het C.I.R.D.H. Het waren letterlijk en figuurlijk warme dagen in de collegezaal waar zich onder de vloer ook nog een oefenzwembad bevond, dat wij overigens in deze dagen niet hebben gebruikt.

Het welkom en de begroeting waren hartelijk. Voor sommigen, waaronder ikzelf, was het een emotioneel weerzien met Frans na meer dan twintig jaar. In het begin droegen we naamkaartjes, omdat velen elkaar nooit eerder hadden ontmoet en/of elkaar niet van naam (her)kenden en/of in een aantal jaren nogal van uiterlijk veranderd waren. Toen na de begroeting iedereen een plek in het zaaltje had gevonden, begon Frans met zijn introductie, waarbij hij iets vertelde over zijn biografie en de ontstaansgeschiedenis van de haptonomie, zoals die deels zijn terug te vinden in zijn recente boek *Amour et Raison* en in enkele van zijn publicaties in het tijdschrift van de C.I.R.D.H.

En dan doet zich nu in mijn verslaglegging een moeilijkheid voor. Bij het begin van het Colloquium verzocht Frans ons nadrukkelijk onze aantekeningen uitsluitend voor privé-gebruik te bewaren (*Ad Usum Studiosum Exclusivum Privatum*) – zoals u weet steunt veel van zijn werk op het klassieke Latijn en Grieks. En dat leidt nu tot een dilemma, omdat hij aan de andere kant graag wil dat verslaglegging plaatsvindt en dat fouten en misverstanden in de haptonomie worden gecorrigeerd. Dat wil zeggen dat hij begrijpelijkerwijze aan de ene kant (de kwaliteit van) zijn levenswerk wil beschermen en behoeden voor misbruik en onjuiste interpretatie en aan de andere kant zijn levenswerk wil overdragen 'in goede handen' aan vertrouwenswaardige mensen die na hem komen. Zelf heb ik dan ook nog te maken met mijn eigen redactionele vrijheid en verantwoordelijkheid. De redactie van dit tijdschrift beoogt de communicatie te bevorderen tussen allen die in de haptonomie zijn geïnteresseerd en/of opgeleid. Uit eerdere nummers van *Haptonomisch Contact* hebt u kunnen concluderen dat dat soms tot spanningsvelden kan leiden. Dat maakt dit tijdschrift al vijftien jaar boeiend, al blijkt de inhoud soms eerder te leiden tot ongewenste opzeggingen dan tot gewenste ingezonden brieven, commentaren en/of artikelen. De vrijheid van meningsuiting in ons land is een kostbaar goed. Die vrijheid zorgvuldig en behoedzaam gebruiken is meestal beter dan doodzwijgen of je abonnement opzeggen. Ik blijf proberen zo respectvol mogelijk om te gaan met deze materie, waarbij ik bij onze lezers toch wel enige belastbaarheid mag veronderstellen. Op deze plaats meen ik te kunnen volstaan met de opmerking dat nagenoeg al het door Frans besprokene is terug te vinden in zijn twee Franstalige boeken en in het wetenschappelijk tijdschrift *Présence Haptonomique dans la Science, les Arts et la Culture*, aangevuld met enthousiasmerende verwijzingen door Frans naar verhelderende internationale literatuur. Ook is veel terug te vinden in het Nederlandse '*Haptonomie – Wetenschap van de affectiviteit*', dat tot mijn verwondering van de boekenlijsten van opleidingen haptonomie verdwenen lijkt. Het Franse standaardwerk (*Opus Princeps*), dat in 2001 zijn 8ste druk beleefde, bevat veel nieuwe bijlagen met gekleurde tekeningen en schema's die in de Nederlandse uitgave ontbreken. Vooral daarom zou een Nederlandse vertaling, c.q. heruitgave zeer wenselijk zijn. Kopieën met de Nederlandse vertaling van deze bijlagen en schema's kregen de deelnemers op verzoek na afloop van het Colloquium thuisgestuurd, uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Enkele van deze schema's zijn vooral van belang in het kader van zwangerschapsbegeleiding, c.q. obstetrie. Frans Veldman spreekt tegenwoordig van affectief-tactiele of thymo-tactiele benadering als het over haptonomie gaat (nog niet in Boek I). Hij benadrukt dat het niet een kwestie van 'aanraken' is, omdat je

met aanraken alleen niet altijd contact maakt. Hij benadrukt nogmaals dat het met de juiste haptonomische benadering onmogelijk is om af te glijden in sexueel contact. Zie hiervoor ook de artikelen van Frans in HC 2004.

Ook de begrippen Obvium (present zijn voor een haptonomische ontmoetende benadering), Admotio (de act van de tactiele ontmoeting, contact), Thymos (gemoed, zetel van het gevoel) en Thymesthesie (het vermogen tot affectief bevestigend tactiel contact) werden toegelicht, omdat ze als zodanig niet voorkomen in Boek I.

In het tijdschrift van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomische Zwangerschaps-begeleiders, VHZB 2-2 april 2004, staat een foto van een kindje dat zit op de hand van een begeleidster. Deze foto is met toestemming overgenomen in HC 2004-2. Met behulp van film en dia's demonstreerde Frans hoe en waarom die foto in wezen het haptonomisch dragen volstrekt onjuist weergeeft. De deelnemers die zich bezighouden met kinderen en zwangerschapsbegeleiding zullen een en ander aan hun thuisfront duidelijk kunnen maken.

Ook maakte Frans opnieuw duidelijk dat er wel ademreacties zijn in een haptonomische begeleiding, maar dat nóóit direct aandacht aan de adem gegeven mag worden, omdat dat het affectieve contact onderbreekt en onmogelijk maakt.

Er werden niet alleen kritische noten gekraakt en woorden gewijd aan ieder die in de ogen van Frans Veldman misbruik maakt van zijn levenswerk en/of de haptonomie in diskrediet brengt. Hij plaatste daarbij ook zijdelings de noot dat 'democratie' bij gebrek aan respect kan verworden tot 'demoncratie', een fraaie woordvondst.

Bob Boot oogste terecht veel lof over zijn prachtige boek *Haptonomie, een kwestie van gevoel*, met een aantal kanttekeningen waar Frans verder niet publiekelijk aandacht aan besteedde, maar die hij persoonlijk met hem besprak.

Ook mijn eigen doctoraalscriptie *Bevestigend aanraken – een filosofisch onderzoek van de haptonomie* (EUR 1997) heeft blijvend de toets der kritiek doorstaan. De deelnemers konden het werk ter plekke inzien en intekenen op een heruitgave.

Naast de theorie en de gesprekken werd een aantal fenomenen in de praktijk bij een aantal deelnemers getoond, wat soms leidde tot zeer ontroerende tafereelen.

Alles bij elkaar waren het twee indrukwekkende dagen met veel stof tot rijping en verdere studie en ontmoeting, waaraan elk op zijn eigen tijd en wijze in de toekomst invulling zal gaan geven. Afgesproken werd dat de deelnemers hun reacties per e-mail naar Frans zouden sturen: cirdh@haptonomy.org. Frans toonde zich bereid behulpzaam te zijn bij de vorming van een kern-studiegroep in Nederland, samen te stellen uit deelnemers aan dit Colloquium. Na afloop werd nog speciaal organisator Wim Laumans bedankt, die op zijn beurt veel dank bracht aan Frans Veldman, de vitale oude meester, grondlegger en aartsvader van de haptonomie en aan zijn grote steun AnneMarie van Polen. Ook de deelnemers werden bedankt voor hun komst, waarna een vaak innig afscheid volgde van alle mensen, de duidelijk haptonomisch opgevoede hond, het heerlijke huis, de bloemrijke tuin en het prachtige uitzicht. Wanneer u dit verslag leest zal een eerste bijeenkomst in Nederland waarschijnlijk al hebben plaatsgevonden. De tijd zal leren of en hoe dit Colloquium vrucht zal dragen voor de haptonomie in Nederland.

Vrouwenmantel - Dieuwke Talma.

Boekbespreking door Harry van Nie

Schrijver noch journalist ben ik, zelfs geen doorgewinterde lezer en toch wil ik, vanuit die beperking, maar wel uit enthousiasme een recensie schrijven over “Vrouwenmantel”, geschreven door Dieuwke Talma, uitg. Fagel 2003.

Zelden waren zoveel haptotherapeuten tegelijk op de Oudezijds Voorburgwal (denk ik, want zeker weten doe je zoiets natuurlijk nooit) als die 29e Augustus 2003. Uitgeverij Fagel presenteert het boek “Vrouwenmantel”, geschreven door Dieuwke Talma, haptotherapeute.

Omdat ik menigmaal geboeid was geraakt door colleges en vertellingen van Dieuwke, meestal op de Academie voor Haptonomie in Doorn, wilde ik daar bij zijn en een exemplaar bemachtigen. Alleen al na het lezen van de achterkant en door de korte lezingen tijdens de boekpresentatie liep ik met een ander gevoel door de rosse buurt van Amsterdam terug naar het station. In mijn rugzak brandde een boek wat ging onthullen wat er in de wereld van de prostitutie leeft. Vrouwenmantel, een boek dat verhaalt over prostituees, geschreven door Dieuwke Talma, samen met prostituees die een jaar lang in een speciale therapiegroep bij haar zaten. Verhalen van meer dan 50 vrouwen die opgetekend zijn in acht jaar tijd.

In de trein naar huis miste ik bijna station Utrecht, zozeer was ik verdiept in de inleiding en dat is opmerkelijk want doorgaans kan ik me nooit zo laten meeslepen door een boek. Toch heb ik er maanden over gedaan om het te lezen. Ik zal later duidelijk maken waarom.

Het boek is geschreven in drie delen. Het eerste deel beschrijft de opzet van de therapiegroepen, het hoe en waarom van de opzet maar vooral ook de visie achter de opzet. Waarom werken met een groep vrouwen waarin een getraumatiseerde jeugd bijna onontbeerlijk lijkt. Niet alleen het zichtbare, tastbare geweld, maar zo veel vaker dat wat Dieuwke het “stille geweld” noemt, de verwaarlozing, de ontkenning, de overbescherming, het klein houden van meisjes, van vrouwen. Niet eerder las ik zo helder beschreven waar de grondbeginselen van de haptonomie aansluiten op het dagelijks leven en hoe de haptotherapie ze toepast. Een hoofdstuk over lichamen en lichamenbeleving geeft onbeschrijflijk mooi en duidelijk weer waar het in ons vak over gaat. Zo valt er meer te bewonderen. Aspecten als ruimte, grenzen, veiligheid, vertrouwen – het wordt zó beschreven, dat het vanzelfsprekend lijkt.

De kracht van deze hoofdstukken zit zowel in de inhoud, die naar mijn idee zo gefundeerd is en zo door eigen praktijkervaring doorleefd, als in de beeldende schrijfstijl. Dieuwke grijpt vaak terug op de oorsprong van woorden zoals “tekst”, wat oorspronkelijk “weven” betekent. Het boek staat er vol mee en geeft zo veel meer betekenis aan woorden, die we vaak achteloos gebruiken.

De vrouwenmantel, de titel van het boek is een metafoor voor de levensverhalen van iedere vrouw in het boek. Met het vertellen van haar verhaal weeft zij als het ware haar eigen mantel, haar

levensverhaal en maakt zij haar leven tot waarheid en tot een werkelijkheid. Een werkelijkheid, die er mag zijn, hoe zwart en pijnlijk ze ook kan zijn. Ik herinner me de woorden van Dieuwke in een groepsbespreking waarin ze zegt: “maar het moet wel gezegd”, als er iets is blijven liggen tussen twee mensen. “Het moet wel gezegd”. Hoe vaak stappen we over moeilijke situaties heen en stoppen we onze pijnlijke gevoelens weg. Soms moet het, als kind kun je vaak niet anders. Er over te praten helpt ons pijnlijke gevoelens een plaats te geven in ons leven. In het grote verhalenboek leerden vrouwen in de therapiegroep hun verhalen stapje voor stapje te schrijven en te vertellen. En zo weefden ze hun eigen mantel, hun eigen verhaal, kwamen ze uit de duisternis, uit hun geheime wereld, de onbewoonde huizen en mocht hun leven betekenis krijgen. De mantel staat ook voor bescherming, de ruimte, de gepaste afstand, die we houden naar anderen, de grenzen in nabijheid en intimiteit. Met het opnieuw weven van die mantel kunnen we oude wonden helen, en leren onze grenzen opnieuw te bepalen.

In het tweede deel van het boek staan meer dan vijftig verhalen van prostituees, hun verhaal, hun leven hun pijn, hun ervaringen en de belevenissen in de therapiegroep. Het is daar waar ik maar met kleine stapjes het boek kon lezen. Elk verhaal was er een, een leven, een geschiedenis met vaak veel pijn, verdriet, met ongelukkige maar zo begrijpelijke keuzen. Ook verhalen met humor, met een groot relativerend vermogen, en verhalen over bevrijding, door juist in de prostitutie te gaan. Het is niet allemaal ellende, maar toch, het is zo vaak op de grens. De verhalen raakten me diep. Hoe dun is de grens van wel of niet prostituee worden, hoe vaak is er nauwelijks sprake van een keus, hoe vaak is het een bijna logisch gevolg in een verstoord leven. Maar ook hoe pijnlijk is het om te lezen, dat het geen keus was maar een gedwongen situatie. Ik heb menig traan gelaten bij het lezen en legde het boek meestal na twee drie verhalen aan de kant. In bijna ieder verhaal is veel, heel veel te herkennen.

In het derde deel blikt Dieuwke onder meer terug op acht jaar therapie: wat is er gebeurd, hoe is het gegaan. Wat kan er nog helen en wat heeft het opgeleverd? Wat gebeurt er als de levensverhalen naar buiten komen, kun je je dan nog handhaven in je leven? Worden nieuwe fundamenten geslagen of raak je juist je houvast kwijt?

Wat mij het meeste trof in deze beschouwingen is de twijfel die Dieuwke uitspreekt over sommige sessies, sommige deelnemers en niet zozeer over hen als persoon maar over haar eigen rol in de begeleiding. De kwetsbaarheid, die ze laat zien door haar twijfel uit te spreken over de begeleiding van sommige van al die vrouwen in die acht jaar is zo ontroerend, zo diep voelbaar. Ik gun die gevoelens iedere therapeut. Mag ik hier wel zijn, mag ik dit wel vragen aan die ander? Ze heeft de moed gehad om het te doen en te vertellen en is haar eigen kwetsbaarheid daarbij niet uit de weg gegaan en dat heeft mij, naast al die ontroerende verhalen, geraakt. Daar sluit voor mij de metafoer van de mantel.

Na drie maanden had ik het boek gelezen en menig keer herlezen en bedacht: “dit moet toch iedereen lezen!” Zo gaat dat als je ergens door geraakt bent, althans zo gaat dat bij mij. Het heeft

maanden geduurd voor ik iets op papier kreeg van mijn beleving bij dit boek en dat is vooral door het respect wat dit boek mij afdwingt, respect voor al die vrouwen die hun verhalen verteld hebben en zo veel meer vrouwen die hun verhaal niet kunnen vertellen en voor Dieuweke die de moed heeft gehad hun verhalen op te pakken en neer te leggen in een prachtig boek.

Ik gun iedereen, al dan niet in de hulpverlening, het lezen van dit boek.

Inzake De Bevestigingsleer

Dorus Gerritse

In september 1951 verscheen er in het blad 'Mozaïek', tijdschrift voor werkers in de kinderbescherming, een artikel van Prof. Calon, hoogleraar in de psychologie te Nijmegen. Dit artikel had als titel 'Wat onze kinderen nodig hebben', een titel die mijns inziens helaas de essentie van zijn verhaal niet verwoordt. Het artikel introduceert namelijk het begrip 'bevestiging', zij het ook in het latijn. Prof. Calon schrijft hier over de 'affirmatie' (bevestiging) en over de betekenis daarvan.

Calon sprak van bevestigd worden wanneer je aan de ander ervaart dat je voor hem een goed bent, precies zoals je bent. Anders gezegd: wanneer je je bemind voelt en daarmee ervaart dat je mag zijn wie je bent. Voor Calon was dit niet alleen een cruciale voorwaarde voor je affectieve ontwikkeling, maar was de bevestiging ook de motor van de affectieve ontwikkeling. De optimale bevestiging kreeg je in de tederheid die je onderging in je prilste levensfase via de jou teder aanrakende en teder omvattende hand. Hieraan dankte je de vreugde in je bestaan en het vermogen tot het werkelijk beminnen van de ander. De bevestiging is een affectief gebeuren. Woorden kunnen de affectieve bevestiging onderstrepen, maar louter woorden, louter aardige opmerkingen, hebben niet de impact, niet de werking van de bevestiging die Calon bedoelde.

Waarom dit verhaal over prof. Calon? Omdat er onlangs een dik boek werd gepresenteerd door de 'Dr. Anna Terruwestichting voor Bevestigend Samenleven' onder de titel – Bevestiging- Erfdeel en Opricht. Heel kwalijk is het dat in dit boek wordt opgeroepen tot een wereldwijd bevestigen van de ander, alsof je wilsmatig de ander kunt beminnen. Daarmee wordt de aard van de liefde en bevestiging- volgens Calon- miskend en teniet gedaan.

Nieuwe rubriek: Voor u gelezen...

Bespreking door Wim Laumans

1.

In het oktobernummer van het *Filosofie Magazine*, jaargang 13 nr. 8, staat een aflevering over de aanraking van Wilhelm Schmid, vertaald door Mark Wildschut.

Het artikel luidt : ‘Laat u zich graag aanraken?’

Het artikel gaat in feite over de betekenis van de aanraking. Deze betekenis wordt naar analogie van ‘ik denk dus ik ben’ door ‘ ik word aangeraakt, dus ik ben’ gekenmerkt

Het inzicht dat bij een aanraking er altijd twee personen zijn die met elkaar in aanraking komen waarbij een feeling voor elkaar ontstaat waarvan de dans het uitgesproken voorbeeld is, leidt tot de uitdrukking: ‘tango ergo sum’.

Jammer is dat niet expliciet duidelijk wordt gemaakt dat het niet om de aanraking gaat, maar om het contact dat het gevolg kan zijn van die aanraking.

Integendeel Schmid blijft steken in de aanraking en het cultiveren ervan.

Dit alles kunt u nalezen in: **Filosofie van de levenskunst. Inleiding in het mooie leven Ambo/Anthos, Amsterdam 2001.**

2.

Naar aanleiding van bovenstaande denk ik aan het boekje: ‘**Ik voel, dus ik ben**’ van Igor van Krogten, uitgeverij SWP Amsterdam 2000, ISBN 90 6665 370 1.

Igor van Krogten (docent persoonlijkheidsleer aan de Universiteit van Amsterdam) werpt zich op om het gevoelsleven in ere te herstellen. Hij baseert zich hierbij op het boek van Dr. R.E. von Musil (1880 – 1942) **Der Mann ohne Eigenschaften.**

Op basis van dit boek, en de kennis van de sofistien, heeft hij een model ontworpen van het gevoelsleven en geeft tegengas tegen de al te cognitieve benadering van Frijda, **De emoties** en in navolging van Frijda op de ontwikkelingen zoals bij van Reijen, **Filosoferen over emoties**, te zien zijn. Het is een boekje dat door iedereen die zich bezig houdt met het gevoelsleven gelezen moet worden en maakt je verschrikkelijk nieuwsgierig naar het boek van von Musil.

Vandaar hier de gegevens:

Musil, R. (1970) *Der Mann Ohne Eigenschaften*. Hamburg: Rowohlt Verlag GmbH.

3.

In de Gooi en Eemlander van maandag 11 oktober 2004 stond te lezen:

Filosoof Derrida (74) overleden

Derrida werd vooral bekend door zijn deconstructietheorie. Daarin ontleedde hij geschreven teksten om er achter te komen wat hun verborgen boodschappen waren. Derrida stelde dat de betekenis van een tekst nooit definitief is, maar afhangt van de manier waarop iedere lezer die interpreteert. Hij heeft een eigen filosofie van het aanraken ontwikkeld. Deze vindt u kort beschreven in het Tijdschrift voor

Filosofie, 64/2002 in een artikel van Ann Van Sevenant: *Liefde voor het Middelijke, Derrida's filosofie van het aanraken*.

Hierbij put ze uit een boek over de aanraking door Derrida geschreven en wel:

Derrida J., *Le toucher*, Jean-Luc Nancy, Galilee, 2000.

De kritiek die hij had op het standaardwerk van Emmanuel Levinas in het artikel: "geweld en metafysica" ervoer Levinas als 'een moordaanslag onder narcose' en is mede aanleiding geweest tot het verschijnen van: *Anders dan zijn of het wezen voorbij*. Dit boek wordt wel beschouwd als het hoofdwerk van Levinas.

Bij de begrafenis van Levinas heeft Derrida hem in zijn toespraak alle eer bewezen. (A-Dieu)

Derrida gaf les aan de Sorbonne in Parijs en in de Verenigde Staten. Hij was sociaal bewogen en zette zich in voor de migranten in Frankrijk en eigenlijk voor alle onderdrukten in de wereld.

Jammer dat zijn boeken zo moeilijk leesbaar zijn.

Wilt u meedoen?

Zoals u weet bestaat deze maand dit tijdschrift 15 jaar. Één van onze doelstellingen is een platform te zijn voor De Haptonomie. Een écht Haptonomisch Contact tussen schrijven, lezen en redactie. Uw bijdragen zijn dus meer dan welkom.

Mia van Luttervelt
mvanlutt@fysionet.nl

Wim Laumans
wim.laumans@freeler.nl

**Wilt u uw bijdragen vóór
31 januari a.s. inzenden?**

Haptonomisch Contact

De Otter 29 • 7414 HZ Deventer • E-mail: haptonomischcontact@hotmail.com